

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο ««Ζούμε Αρμονικά Μαζί - Σπάμε τη Σιωπή»: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις»

Φεβρουάριος 2023

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας και ο Εθνικός Θεσμός σε θέματα προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Έχει ιδρυθεί με το Ν 2667/1998 βάσει κανόνων των Ηνωμένων Εθνών (Αρχές των Παρισίων) όπως αυτός αντικαταστάθηκε με τον Ν 4780/2021. Σε αυτήν μετέχουν πρόσωπα οριζόμενα από είκοσι φορείς (ανεξάρτητες Αρχές, συνδικαλιστικές οργανώσεις, οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά ιδρύματα).

Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα

T: 210 72 33 221-2, W: www.nchr.gr, E: info@nchr.gr

Περιεχόμενα

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου	1
Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή»: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις».....	1
Περιεχόμενα.....	3
Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή»: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις».....	5
I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	5
i) Ο ρόλος και η αποστολή της ΕΕΔΑ	5
ii) Βασικές θέσεις και συστάσεις της ΕΕΔΑ.....	7
II. Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του Μέρους Β΄ Δράσεις και Προγράμματα για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Ενδοσχολικής Βίας και του Εκφοβισμού- Διαμόρφωση Σχέσεων Εμπιστοσύνης μεταξύ των Μελών της Εκπαιδευτικής Κοινότητας – Ανάπτυξη και Λειτουργία Ψηφιακής Πλατφόρμας.....	12
Άρθρο 3 Δράσεις και προγράμματα πρόληψης και αντιμετώπισης περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού	12
Άρθρο 4 Ορισμοί.....	14
Άρθρο 5 Δράσεις και προγράμματα που εκτελούνται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος» και Άρθρο 10 Ομάδες δράσης - Σύσταση και συγκρότηση και Άρθρο 11 Δράσεις του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) και του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων (Ι.Τ.Υ.Ε.) «Διόφαντος» μέσω της λειτουργίας ψηφιακής πλατφόρμας	16
Άρθρο 6 Ειδική ψηφιακή πλατφόρμα και Άρθρο 12 Ανώνυμη και επώνυμη αναφορά περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού	19
Άρθρο 7 Υπεύθυνοι αποδέκτες αναφορών στη σχολική μονάδα και Άρθρο 8 Αρμόδια όργανα εξέτασης αναφορών και περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού και Άρθρο 9 Αρμοδιότητες για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοσχολικής βίας.....	22

Άρθρο 13 Επιστημονική επιτροπή αξιολόγησης και εκπόνησης πρωτοκόλλων χειρισμού και αντιμετώπισης περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού	23
Παιδική προστασία σε περιόδους κρίσης.....	24

Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή»: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις»

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

ι) Ο ρόλος και η αποστολή της ΕΕΔΑ

Η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), **το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**, και ο Εθνικός Θεσμός Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΘΑΔ) στην Ελλάδα, έχει μεταξύ των κατά τον νόμο αρμοδιοτήτων της, τη συνεχή επισήμανση σε όλα τα όργανα της Πολιτείας της ανάγκης αποτελεσματικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τη διαρκή παρακολούθηση των εξελίξεων που σχετίζονται με το καθεστώς των δικαιωμάτων στην Ελλάδα και το εξωτερικό, την ενημέρωση της κοινής γνώμης για τους σχετικούς κινδύνους παραβίασης που ελλοχεύουν, και προπαντός την παροχή συμβουλών προς την ελληνική Πολιτεία για τη χάραξη σωστής κεντρικής πολιτικής για θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η Εθνική Επιτροπή, στο πλαίσιο του διττού της ρόλου και σύμφωνα με τον ιδρυτικό της νόμο, υποβάλλει συστάσεις και προτάσεις, εκπονεί μελέτες, συντάσσει εκθέσεις και **γνωμοδοτεί για τη λήψη νομοθετικών, διοικητικών ή άλλων μέτρων που συμβάλλουν στη βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου**. Όσον αφορά τα ζητήματα προστασίας των παιδιών, η ΕΕΔΑ από την ίδρυσή της τα παρακολουθεί στενά, αποδίδοντας ύψιστη σημασία στην προστασία των δικαιωμάτων τους.¹

Πέραν της παρακολούθησης της διάστασης της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού διαθεματικά σε όλες τις πτυχές της, η Εθνική Επιτροπή τα τελευταία χρόνια **εστιάζει στο ζήτημα της βίας κατά των παιδιών** συμπεριλαμβανομένης της σχολικής βίας, ιδίως σε βάρος παιδιών με πρόσθετη

* Το παρόν κείμενο εγκρίθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ στις 28.2.2023. Εισηγήτριες: Καθ. Μαρία Γαβουνέλη, Πρόεδρος ΕΕΔΑ και ΔΝ Κατερίνα Χαροκόπου, Επιστημονική Συνεργάτιδα ΕΕΔΑ.

¹ Για μια συνολική εικόνα των θέσεων της ΕΕΔΑ σε ζητήματα παιδιών, βλ. τον ιστότοπο της ΕΕΔΑ: [ΠΑΙΔΙΑ](#)

ευαλωτότητα,² **εκφράζοντας την έντονη ανησυχία της για τα αυξανόμενα περιστατικά.**³ Υπό το πρίσμα αυτό, καταδικάζει όλα τα φαινόμενα βίας ειδικά στον τομέα της εκπαίδευσης, όπως η σχολική βία και ο σχολικός εκφοβισμός, και τονίζει ότι είναι επιτακτική ανάγκη τα σχολεία να εξασφαλίσουν ένα ασφαλές περιβάλλον για όλους τους μαθητές λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων ομάδων παιδιών.

Υπό το πρίσμα της παρούσας νομικής και πραγματικής κατάστασης, η ΕΕΔΑ **καλωσορίζει** την νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο «*Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή*»: *Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις*», το οποίο στοχεύει στην **πρόληψη και αντιμετώπιση φαινομένων βίας και εκφοβισμού εντός των εκπαιδευτικών δομών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας**», υπογραμμίζοντας ότι **η πρόληψη και η αντιμετώπιση του ενδοσχολικού εκφοβισμού**, δεδομένου ότι πρόκειται για ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο, απαιτεί την ενεργό συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων: εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, γονέων και κηδεμόνων. Όλοι έχουν ένα ρόλο και είναι υπεύθυνοι για την καλλιέργεια του σεβασμού προς το διαφορετικό, χτίζοντας την ενσυναίσθηση και το αίσθημα ευθύνης των παιδιών και των νέων.

Με την ευκαιρία η ΕΕΔΑ επισημαίνει τη **σημασία της εκπαίδευσης για την ανάπτυξη του παιδιού** για την πραγματοποίηση των ατομικών και πολιτικών ελευθεριών και των οικονομικών και κοινωνικών του δικαιωμάτων χωρίς διακρίσεις και με έμφαση στις ανάγκες των παιδιών με πρόσθετες ευπάθειες όπως, παιδιά που ζουν σε ιδρύματα, παιδιά Ρομά, παιδιά με αναπηρίες και χρόνιες ασθένειες, παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες ή με κίνδυνο κοινωνικού

² Βλ. Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027, 2022, Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του παιδιού 2018-2020, 2018, Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025 του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021, Συνεισφορά της ΕΕΔΑ στο πλαίσιο εκπόνησης της Νέας Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά για την περίοδο 2021-2027, 2021.

³ Χαμόγελο του Παιδιού, «*Το Χαμόγελο του Παιδιού*» κρούει τον κώδωνα με αφορμή τα αυξημένα περιστατικά ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού στη χώρα μας», 20 Δεκεμβρίου 2021, «*Ιδιαίτερα ανησυχητικά τα θέματα των αυξημένων κλήσεων από παιδιά κατά το Α' Εξάμηνο 2021: Αυτοκτονικός ιδεασμός, ενδοοικογενειακή βία και αυξημένες εξαφανίσεις Σχολικός εκφοβισμός: Η ραγδαία αύξηση και η έλλειψη κοινωνικών υπηρεσιών, Κατά 149,02% αυξήθηκαν οι κλήσεις παιδιών που ζήτησαν βοήθεια το Α' εξάμηνο του 2022*», 15 Ιουλίου 2021. Βλ. και Βλ. [Ανακοίνωση](#) της Επιτροπής προς το ΕΚ, το Συμβούλιο, την ΕΟΚΕ και την Επιτροπή των Περιφερειών, Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, COM(2021) 142 final, σελ. 13-15.

αποκλεισμού, Παιδιά ΛΟΑΤΚΙ+ κ.λπ.⁴

Η ΕΕΔΑ ωστόσο διαπιστώνει ότι, παρά τις νομικές εξελίξεις,⁵ **δεν διαφαίνεται μέχρι σήμερα στην πράξη ουσιαστική πρόοδο** ως προς την αποτελεσματική πρόληψη, ανίχνευση και αντιμετώπιση των διαφορετικών μορφών βίας εντός του σχολικού περιβάλλοντος.

Παράλληλα, η ΕΕΔΑ θα ήθελε να επιστήσει για ακόμη μια φορά, την προσοχή της Πολιτείας στην **ανάγκη πρωθύστερης κοινοποίησης σε αυτήν των υπό επεξεργασία νομοσχεδίων με αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα**, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση τόσο των συμβουλευτικών (consulting) όσο και των ελεγκτικών (monitoring) αρμοδιοτήτων της.⁶ Η αποτελεσματική λειτουργία ενός ανεξάρτητου ΕΘΑΔ σε ένα κράτος αποτελεί **δείκτη για την αξιολόγηση της δημοκρατίας**, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε αυτό. Σε κάθε περίπτωση, οι **γνώσεις και η εμπειρία της Εθνικής Επιτροπής σε θέματα προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, καθώς και στη διενέργεια εκπαιδευτικών Δράσεων και σεμιναρίων** στο πλαίσιο της αποστολής της, μπορούν να συμβάλλουν ουσιαστικά στην πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού.

ii) Βασικές θέσεις και συστάσεις της ΕΕΔΑ

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω λεχθέντων, η ΕΕΔΑ αναγνωρίζοντας **τις θετικές πρωτοβουλίες** που έχει αναλάβει η Πολιτεία για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του φαινομένου της σχολικής βίας και του εκφοβισμού, εκτιμά ότι **το παρόν ΣχΝ θα ενισχύσει το υπάρχον περιορισμένο προστατευτικό**

⁴ Βλ. [Γραπτές απαντήσεις](#) της ΕΕΔΑ στον Κατάλογο Θεμάτων αναφορικά με την εξέταση της ενοποιημένης τέταρτης έως έκτης περιόδου έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Δεκέμβριος 2021, σελ. 8-10. [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με την εφαρμογή της Συνθήκης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Ελλάδα, Ιανουάριος 2020](#), Συστάσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού στις [Καταληκτικές Παρατηρήσεις για την Ελλάδα στην ενοποιημένη τέταρτη έως έκτη περιόδου έκθεση της Ελλάδας προς την Επιτροπή](#), CRC/C/GRC/CO/4-6, 28.6.2022.

⁵ Βλ. [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027](#), 2022, [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του παιδιού 2018-2020](#), 2018, [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025 του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων](#), 2021, [Συνεισφορά της ΕΕΔΑ στο πλαίσιο εκπόνησης της Νέας Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά για την περίοδο 2021-2027](#), 2021.

⁶ [Παρατηρήσεις στο Σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου "Βελτίωση Μεταναστευτικής Νομοθεσίας, τροποποίηση διατάξεων των νόμων 4636/2019 \(Α'169\), 4375/2016 \(Α' 51\), 4251/2014 \(Α' 80\) και άλλες διατάξεις](#), Απρίλιος 2020.

πλαίσιο και θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των περιστατικών σχολικού εκφοβισμού και των παραβατικών συμπεριφορών στις σχολικές μονάδες. Ταυτόχρονα πιστεύει ότι η **συλλογική αντιμετώπιση των περιστατικών εντός της σχολικής κοινότητας**, διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τον θετικό και ουσιαστικό ρόλο του εκπαιδευτικού, η έμφαση στην καταγγελία των περιστατικών, η δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας και οι συστηματικές επιμορφώσεις εκπαιδευτικών, **συνιστά συνολικά ένα θετικό βήμα** προς την κατεύθυνση της καλλιέργειας μιας *κουλτούρας μηδενικής ανοχής* σε κάθε μορφή και είδος βίας και της άρσης ενός γενικότερου καθεστώτος ατιμωρησίας.

Από πλευράς **διαδικασίας ορθής και αποτελεσματικής νομοθέτησης**, η ΕΕΔΑ επισημαίνει ότι το ΣχΝ περιλαμβάνει σειρά **επιπλέον διατάξεων οι οποίες κάθε άλλο παρά τη σχολική βία αφορούν**, όπως ζητήματα Ερευνητικών Κέντρων, Αξιολόγησης Διευθυντών, Υποδιευθυντών και Εκπαιδευτών ΔΙΕΚ και των Ι.Ε.Κ., προγράμματα διδακτορικών σπουδών, θέματα προσωπικού των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Ι.), της Ανώτατης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Αθηνών κλπ. Η ΕΕΔΑ έχει και στο παρελθόν αναδείξει το ζήτημα της **σωρευτικής νομοθέτησης πολλών ζητημάτων στο πλαίσιο ενός σχεδίου νόμου**, γεγονός που αντίκειται στους κανόνες της καλής νομοθέτησης, ενώ εγκυμονεί τον κίνδυνο της υποβάθμισης των διαφορετικών αλλά εξίσου σοβαρών υπό νομοθέτηση θεμάτων.⁷ Επιπλέον, η ΕΕΔΑ επαναλαμβάνει και μία γενικότερη παρατήρησή της σχετικά με τη ρύθμιση των επιμέρους θεμάτων του ΣχΝ όχι απευθείας, αλλά με **υπουργικές αποφάσεις μέσω εξουσιοδοτικών διατάξεων σε βάρος** της ταχύτερης και αποτελεσματικότερης εφαρμογής του νόμου, χωρίς μάλιστα συνήθως να προτείνεται συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα.⁸

Ως προς το περιεχόμενο του ΣχΝ, μία πρώτη **παρατήρηση ουσίας είναι ότι ενώ το παρόν ΣχΝ περιλαμβάνει στον τίτλο τον όρο «πρόληψη»**, κυρίως **επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση** του φαινομένου της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία. Μάλιστα ως απάντηση στην αντιμετώπιση της συμπεριφοράς εκφοβισμού δεν επιλέγεται η ποινικοποίηση αλλά οι **πρόσθετες**

⁷ Βλ. ενδεικτικά ΕΕΔΑ [Παρατηρήσεις](#) της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) στο Σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 10 Ιουνίου 2021, σελ. 15, ΕΕΔΑ, [Παρατηρήσεις](#) επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας ασθένειας, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου και άλλες διατάξεις», 20 Σεπτεμβρίου 2016, σελ. 9-12 και [Παρατηρήσεις](#) επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Σύμφωνο Συμβίωσης και άλλες διατάξεις», 3 Δεκεμβρίου 2015, σελ. 2-3.

⁸ Άρθρο 15 του ΣχΝ (Εξουσιοδοτικές διατάξεις). Βλ. και [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του παιδιού 2018-2020](#), 2018, σελ. 26.

παρεμβάσεις. Υπό αυτήν τη σκοπιά, σημαντική θα ήταν η συμπερίληψη σαφών προβλέψεων και μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού με γνώμονα πάντοτε την αλληλεπίδραση και την **ενεργή συμμετοχή ολόκληρης της σχολικής κοινότητας** (παιδιά, διδακτικό προσωπικό, γονείς, επαγγελματίες που απασχολούνται στο σχολικό περιβάλλον), ώστε να ευνοείται η οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης.

Το ΣχΝ παρουσιάζει νομοτεχνικές πλημμέλειες, που όπως είναι ευνόητο θα δυσχεράνει την εφαρμογή του. Περιττές επαναλήψεις, ασαφείς διατυπώσεις, γλωσσικές αβλεψίες, διασπορά συναφών ρυθμίσεων (π.χ. αρμοδιοτήτων του ίδιου οργάνου σε περισσότερα άρθρα), κατάστρωση των άρθρων χωρίς λογική συνοχή (π.χ. το άρθρο 14 «Καταχώρηση στην ψηφιακή πλατφόρμα και στη βάση δεδομένων της σχολικής μονάδας» θα έπρεπε να έπεται του άρθρου 6 «Ειδική ψηφιακή πλατφόρμα» ή να συγχωνευτεί με αυτό, ομοίως το άρθρο 9 «Αρμοδιότητες για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού» θα έπρεπε να έπεται του άρθρου 7 «υπεύθυνοι αποδέκτες αναφορών στη σχολική μονάδα», κ.α.). Επίσης χορηγείται εξουσιοδότηση για έκδοση τεσσάρων υπουργικών αποφάσεων για ειδικότερες ρυθμίσεις οι οποίες θα μπορούσαν ευχερώς να συμπεριληφθούν στο σώμα του αρκετά λεπτομερούς νομοσχεδίου (με εξαίρεση την υπουργική απόφαση για τη συγκρότηση της επιστημονικής επιτροπής του άρθρου 13), πρακτική που θα πρέπει να αποφεύγεται.

Η ΕΕΔΑ, εκφράζει την ικανοποίησή της, για το γεγονός, ότι στις διατάξεις του ΣχΝ, όπως κατατέθηκε στη Βουλή, **πλέον γίνεται λόγος για φύλο, ταυτότητα, έκφραση ή χαρακτηριστικά φύλου, σεξουαλικό προσανατολισμό.** Το ίδιο ισχύει και ως προς τις **δράσεις και τα προγράμματα** που προβλέπονται στο κείμενο του νομοσχεδίου, όπου επίσης δεν γινόταν αρχικά ρητή αναφορά σε ζητήματα σεβασμού των ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιών στο σχολικό περιβάλλον. Πρωταρχική προτεραιότητα του συγκεκριμένου ΣχΝ θα πρέπει να είναι η προαγωγή της ισότητας, η καταπολέμηση των στερεοτύπων, των διακρίσεων και του εκφοβισμού, καθώς και η αποτροπή βίας για λόγους χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, φύλου, έκφρασης ταυτότητας ή χαρακτηριστικών.⁹

⁹ **ΔΤ ΣΥΔ:** «Οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις του ΣΥΔ επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο “Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή”: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις”, 21.2.2023, [Κοινό ΔΤ των ΛΟΑΤΚΙ+ οργανώσεων](#) για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή», Φεβρουάριος 2023, [Υπόμνημα της ΕΕΔΑ προς την Επιτροπή για τη Σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων](#), Ιούνιος 2021.

Τέλος τονίζεται, ότι στο ΣχΝ **δεν λαμβάνεται ειδικότερη μέριμνα για τα φαινόμενα διαδικτυακής βίας**, παρά το γεγονός ότι μεγάλο ποσοστό φαινομένων βίας στο σχολείο αφορά ή ξεκινά από τα κοινωνικά δίκτυα.¹⁰ Επίσης, από το ΣχΝ απουσιάζει **πρόβλεψη αναφορικά με τις συνέπειες που θα επιβάλλονται σε επίπεδο σχολείου, σε περίπτωση διαπίστωσης συμπεριφορών εκφοβισμού**. Προς αυτή την κατεύθυνση κρίσιμη θα ήταν και η δυναμική συμμετοχή της μαθητικής κοινότητας, ώστε να καλλιεργείται η ευαισθητοποίηση, η υπευθυνότητα και η μηδενική ανοχή σε φαινόμενα σχολικής βίας. Για τυχόν άλλες πράξεις παραβατικές **που υπερβαίνουν τον ρόλο του εκπαιδευτικού αλλά και του σχολείου γενικότερα**, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να λαμβάνει χώρα σχετική ειδικότερη ενημέρωση, ιδίως των εκπαιδευτικών.

Συστάσεις

Είναι πρωταρχικής σημασίας, η Πολιτεία να διασφαλίζει την τακτή και ορθή νομοθέτηση και να αποφεύγει τη σωρευτική νομοθέτηση πολλών ζητημάτων στο πλαίσιο ενός σχεδίου νόμου, καθώς και τη ρύθμιση επιμέρους θεμάτων όχι απευθείας αλλά με υπουργικές αποφάσεις μέσω εξουσιοδοτικών διατάξεων

Λαμβανομένου υπόψη, ότι η βία και ο εκφοβισμός, ιδίως στο σχολικό περιβάλλον, αποτελούν πολυπαραγοντικά φαινόμενα, το ΣχΝ θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται με τις τέσσερις γενικές αρχές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), ήτοι την αρχή της μη διάκρισης (άρθρο 2), το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (άρθρο 3), το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 6) και την παιδική συμμετοχικότητα (άρθρο 12).¹¹ Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δίνεται στην προστασία του βέλτιστου συμφέροντος των ευάλωτων ομάδων, όπως είναι τα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες, παιδιά Ρομά, παιδιά με αναπηρίες και παιδιά LGBTIQ+¹²

Γνώμονας για την αποτελεσματική υλοποίηση των μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης της ενδοσχολικής βίας στην πράξη θα πρέπει να είναι μια

¹⁰ Βλ. [Γραπτές απαντήσεις](#) της ΕΕΔΑ στον Κατάλογο Θεμάτων αναφορικά με την εξέταση της ενοποιημένης τέταρτης έως έκτης περιοδικής έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Δεκέμβριος 2021, σελ. 8-10.

¹¹ Βλ. [Γενικό σχόλιο της CRC αριθ. 5](#), «Γενικά μέτρα εφαρμογής της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού», Έγγραφο CRC/GC/2003/5 του ΟΗΕ, 27 Νοεμβρίου 2003, παράγραφοι 12 and 48.

¹² Βλ. άρθρα 3, 19, 28 και 29 του Ν. 2101 της 2/2 Δεκεμβρίου 1992 που κύρωσε τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Γενικό Σχόλιο 13 για το Δικαίωμα του Παιδιού να Είναι Ελεύθερο από Κάθε Μορφής Βία ([General Comment No. 13 \(2011\) on the right to protection from all forms of violence](#)), [Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της CRC](#) σχετικά με τη συνδυασμένη τέταρτη έως έκτη περιοδική έκθεση της Ελλάδας CRC/C/GRC/CO/4-6, 2022, Παρατήρηση 20.

ολιστική προσέγγιση με έμφαση στη μη ανοχή όλων των μορφών βίας, και με σαφή πρόβλεψη για παρακολούθηση της υλοποίησης των μέτρων και δράσεων και την αξιολόγησή τους με βάση την αντιμετώπιση των περιστατικών στην εκάστοτε σχολική μονάδα

Η πρόληψη και η αντιμετώπιση του εκφοβισμού απαιτεί πρωτίστως την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων και εμπλεκόμενων μερών: εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, παιδιών, γονέων και κηδεμόνων

Η εφαρμογή των σχετικών διατάξεων και οι παρεμβάσεις θα πρέπει να υποστηρίζονται από τη συστηματική συλλογή ολοκληρωμένων και συγκεντρωτικών δεδομένων. Η ανάγκη ενός ενοποιημένου εθνικού συστήματος αξιόπιστης συλλογής στατιστικών δεδομένων για παιδιά που υφίστανται σχολική βία αποτελεί βασική πρόκληση

Σημαντικοί παράγοντες τόσο για την πρόληψη όσο και για την αντιμετώπιση της σχολικής βίας και του εκφοβισμού συνιστούν και οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης για την πρόληψη και την καταπολέμηση με τη συνδρομή και των ΜΜΕ και διαπιστευμένα και αποτελεσματικά προγράμματα κατά του εκφοβισμού

Προστιθέμενη αξία στον παρόν ΣχΝ θα προσέδιδε η σύσταση Παρατηρητηρίου κατά της σχολικής βίας σε συνεργασία με οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και με στόχο την έγκαιρη και επιτυχημένη παρέμβαση στο σχολείο

II. Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του Μέρους Β' Δράσεις και Προγράμματα για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Ενδοσχολικής Βίας και του Εκφοβισμού- Διαμόρφωση Σχέσεων Εμπιστοσύνης μεταξύ των Μελών της Εκπαιδευτικής Κοινότητας – Ανάπτυξη και Λειτουργία Ψηφιακής Πλατφόρμας

Άρθρο 3 Δράσεις και προγράμματα πρόληψης και αντιμετώπισης περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού

Η ΕΕΔΑ αξιολογεί θετικά την πρόβλεψη για επιμόρφωση γονέων και μαθητών, καθώς η κατάλληλη ενημέρωση και εκπαίδευση όλων των άμεσα και έμμεσα εμπλεκομένων αποτελεί εγγύηση για την αποτελεσματικότητα των μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού. Ιδίως ως προς την παιδική συμμετοχικότητα, υπόψη θα πρέπει να λαμβάνονται η Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Παιδιού,¹³ τα Γενικά Σχόλια και τα Γενικά Συμπεράσματα της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού,¹⁴ και οι επιταγές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.¹⁵ Ομοίως **πρωταρχικός είναι και ο ρόλος των γονιών και της οικογένειας** στα θέματα βίας κατά των παιδιών,¹⁶ σύμφωνα άλλωστε και με τη διάταξη του **άρθρου 18 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού** σχετικά με τις ευθύνες και την υποστήριξη των

¹³ Συμβούλιο της Ευρώπης, Στρατηγική για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2022-2027), 2022, σελ. 39.

¹⁴ Βλ. [Γραπτές απαντήσεις](#) της ΕΕΔΑ στον Κατάλογο Θεμάτων αναφορικά με την εξέταση της ενοποιημένης τέταρτης έως έκτης περιοδικής έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Δεκέμβριος 2021, σελ. 8-10. [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με την εφαρμογή της Συνθήκης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Ελλάδα, Ιανουάριος 2020, Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της CRC: CRC/C/GRC/CO/2-3, 2012, Παρατηρήσεις 21 και 76, Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της CRC σχετικά με τη συνδυασμένη τέταρτη έως έκτη περιοδική έκθεση της Ελλάδας CRC/C/GRC/CO/4-6, 2022, Παρατηρήσεις 20 και 27, Γενικό σχόλιο αριθμ. 5 της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού αριθ. 5, «Γενικά μέτρα εφαρμογής της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού», CRC/GC/2003/5, 2003, παράγραφοι 59 και 69.](#)

¹⁵ Βλ. σχετικώς διατάξεις Άρθρου 4 παρ. 3 της Σύμβασης, σύμφωνα με το οποίο: «Κατά την ανάπτυξη και εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών, για να εφαρμοστεί η παρούσα Σύμβαση και σε άλλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν ζητήματα σχετικά με τα άτομα με αναπηρίες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα συμβουλευούνται συνεχώς και θα εμπλέκουν ενεργά τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών με αναπηρίες, μέσω των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους» και β) Άρθρο 7 παρ. 1, σύμφωνα με το οποίο: «1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα απαιτούμενα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν την πλήρη απόλαυση, από τα παιδιά με αναπηρίες, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, σε ίση βάση με τα υπόλοιπα παιδιά».

¹⁶ Βλ. [ertnews Θεόδωρος Γιοβαζολιάς: Η συνεργασία σχολείου -γονιών το "κλειδί" για την αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού \(audio\)](#), 6.3.2018, EU NESET II, [Πώς να αποτρέψετε και να αντιμετωπίσετε τον εκφοβισμό και το σχολείο - Στοιχεία βίας και πρακτικές για στρατηγικές για σχολεία χωρίς αποκλεισμούς και ασφάλεια](#), 2016, σελ. 37.

γονέων ή κηδεμόνων, οι οποίοι έχουν την ευθύνη της ανατροφής και της ανάπτυξης του παιδιού, και σύμφωνα και με το **Γενικό Σχόλιο 13 της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού**, το οποίο δίνει, μεταξύ των άλλων, έμφαση στην αποστολή της Πολιτείας για παροχή υποστήριξης στο έργο τους.¹⁷

Η ΕΕΔΑ εκφράζει την ιδιαίτερη ικανοποίησή της για την τροποποίηση της αρχικής διάταξης και την προσθήκη στο κατατεθέν στη Βουλή ΣχΝ νέας παραγράφου, ώστε να λαμβάνεται μέριμνα για την **προστασία των ευάλωτων κατηγοριών παιδιών**, όπως παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες, παιδιά Ρομά, παιδιά με αναπηρίες και παιδιά LGBTQI+, καθώς είναι πιο πιθανό να βιώσουν σχολική βία και σχολικό εκφοβισμό. Ταυτόχρονα, υπογραμμίζει τη **δέσμευσή της να εξακολουθήσει να παρακολουθεί αδιαλείπτως την θεσμική και ουσιαστική προστασία των παιδιών** όσον αφορά φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού, επισημαίνοντας για ακόμη μια φορά την πάγια ετοιμότητα και προθυμία της να σταθεί αρωγός στο έργο της Πολιτείας.

Συστάσεις

Η ΕΕΔΑ καλεί την Πολιτεία να διασφαλίσει τα δικαιώματα όλων των παιδιών χωρίς διακρίσεις με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους λαμβάνοντας ιδιαίτερη μέριμνα απέναντι σε παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες, παιδιά Ρομά, παιδιά με αναπηρίες και παιδιά LGBTQI+, ώστε το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο να ενισχυθεί ουσιαστικά σύμφωνα και με τις απαιτήσεις της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹⁸

Γνώμονας για την επιμόρφωση των εμπλεκόμενων στο φαινόμενο του ενδοσχολικού εκφοβισμού, μερών θα πρέπει να είναι μια ολιστική προσέγγιση με έμφαση στη μη ανοχή όλων των μορφών βίας,¹⁹ και η μείωση

¹⁷ Γενικό Σχόλιο αριθμ. 13 της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, CRC/C/GC/13, 2011, «Το δικαίωμα του παιδιού στην ελευθερία από κάθε μορφή βίας», παράγραφοι 5, 8, 11, 35, 44, 47, 53 and 72

¹⁸ Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της CRC σχετικά με τη συνδυασμένη τέταρτη έως έκτη περιοδική έκθεση της Ελλάδας CRC/C/GRC/CO/4-6, παρ. 202, Υπόμνημα της ΕΕΔΑ προς την Επιτροπή για τη Σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων, Απρίλιος 2021, Γραπτές απαντήσεις της ΕΕΔΑ στον Κατάλογο Θεμάτων αναφορικά με την εξέταση της ενοποιημένης τέταρτης έως έκτης περιοδικής έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Δεκέμβριος 2021, σελ. 8-10. Υπόμνημα της ΕΕΔΑ προς την Επιτροπή για τη Σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων, Ιούνιος 2021, Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με την εφαρμογή της Συνθήκης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Ελλάδα, Ιανουάριος 2020.

¹⁹ Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ημέρα γενικής συζήτησης για την ενδοοικογενειακή βία κατά των παιδιών και τη βία στα σχολεία, Βία κατά των Παιδιών, εντός της οικογένειας και στα σχολεία, Έκθεση για την εικοστή όγδοη σύνοδο, 28 Σεπτεμβρίου 2001 CRC/C/111, 2001, παρ. 697, 706, 724 and 727.

του κινδύνου δευτερογενούς θυματοποίησης των παιδιών-θυμάτων λόγω ανεπαρκούς διαχείρισης των περιστατικών εκφοβισμού.

Άρθρο 4 Ορισμοί

Λαμβανομένου υπόψη ότι εκφοβισμός, ιδίως ο **ενδοσχολικός εκφοβισμός, είναι ένα σύνθετο φαινόμενο** που εμφανίζεται στην πράξη, κυρίως, με τις εξής μορφές:²⁰

α) λεκτικός εκφοβισμός (ειρωνείες, απειλές, χλευαστικά σχόλια), **β)** κοινωνικός εκφοβισμός (διάδοση φημών, καταστροφή, βλάβη ή αφαίρεση προσωπικών αντικειμένων, δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων, συστηματική απομόνωση από την ομάδα), **γ)** σωματικός εκφοβισμός (χτυπήματα, βίαια σπρωξίματα, κατακράτηση, ασελγείς πράξεις) και **δ)** ηλεκτρονικός εκφοβισμός ή «cyber bullying» (εκβιασμός και απειλές μέσω διαδικτύου και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή κινητού τηλεφώνου, δημοσιοποίηση στοιχείων ή προσωπικών δεδομένων κλπ.), **σκόπιμη κρίνεται η υιοθέτηση ευρέος ορισμού**, ο οποίος να καλύπτει όλες τις πτυχές και εκφάνσεις του φαινομένου.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία για τον εκφοβισμό, την πρώτη θετική εξέλιξη αποτέλεσε ο **Ν. 4322/2015** (άρθρ. 8),²¹ ο οποίος τροποποίησε πλήρως το άρθρ. 312 (Πρόκληση βλάβης με συνεχή σκληρή συμπεριφορά) του Ποινικού Κώδικα, **ποινικοποιώντας τη συνεχή σκληρή συμπεριφορά η οποία προκαλεί σωματική ή ψυχολογική βλάβη**, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας για ενήλικα θύματα, της ρητής αναφοράς στον ψυχολογικό πόνο και αυστηρότερου ποινικού προστίμου για τους δράστες (6 μήνες φυλάκιση αντί για τρεις μήνες όπως προβλεπόταν από την προηγούμενη διάταξη). Η διάταξη τροποποιήθηκε εκ νέου με τον **Ν. 4619/2019** (κύρωση του Ποινικού Κώδικα), ο οποίος ανέπτυξε περαιτέρω το **άρθ. 312** (Σωματική βλάβη αδύναμων ατόμων) του **Ποινικού Κώδικα** προκειμένου να συνιστά **ο εκφοβισμός σαφές και πραγματικό ποινικό αδίκημα**,²² η δε σχετική διάταξη να αποκτήσει ευρύτερο πεδίο

²⁰ EU NESET II, [Πώς να αποτρέψετε και να αντιμετωπίσετε τον εκφοβισμό και το σχολείο - Στοιχεία βίας και πρακτικές για στρατηγικές για σχολεία χωρίς αποκλεισμούς και ασφάλεια](#), 2016, Συμβούλιο της Ευρώπης, [Στρατηγική για τα Δικαιώματα του Παιδιού \(2022-2027\)](#), 2022, Lawspot, [Η νομική διάσταση του σχολικού εκφοβισμού \(bullying\)](#), 25.9.2018.

²¹ Ν. 4322/2015 (ΦΕΚ Α 42 /27-04-2015) *Αναμόρφωση ποινικών διατάξεων, κατάργηση κέντρων κράτησης Γ τύπου και άλλες διατάξεις*. Η τροποποίηση ήταν συνέπεια του θανάτου ενός 20χρονου φοιτητή Γαλακτοκομικής Σχολής στα Ιωάννινα στη βορειοδυτική Ελλάδα τον Μάρτιο του 2015, θύμα εκφοβισμού από συμμαθητές του. Ένοχοι για εκφοβισμό σε αυτοκτονία σε πρώτο (7.12.2016) και δεύτερο βαθμό (7.7.2021) κρίθηκαν οι 8 από τους 9 κατηγορούμενους, ωστόσο η ποινή φυλάκισης μπορεί να μετατραπεί σε πρόστιμο.

²² Άρθρο 312 του Π.Κ.: *Οι πράξεις που συνθέτουν το φαινόμενο του "bullying" μπορεί να αποτελούν είτε πλημμελήματα, οπότε τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης μέχρι 5 χρόνια, είτε κακούργηματα, οπότε τιμωρούνται με ποινή κάθειρξης μέχρι 20 χρόνια και διώκονται είτε κατ' έγκληση, είτε αυτεπάγγελα.*

εφαρμογής. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο εκφοβισμός πληροί την αντικειμενική υπόσταση και πολλών άλλων σοβαρών εγκλημάτων της ελληνικής έννομης τάξης (προσβολή, απειλή, σωματική βλάβη, συκοφαντία, δυσφήμιση κ.λπ.), συμπεριλαμβανομένων και πράξεων που δεν είναι εγκληματικές, στην πράξη αποδεικνύεται δύσκολο να αντιμετωπιστεί ως ενιαίο ποινικό αδίκημα.²³ Το άρθρο 312 του Π.Κ. έχει πάντως επικουρικό χαρακτήρα σε περίπτωση εφαρμογής αυστηρότερης διάταξης για βαρύτερη αξιόποινη πράξη.

Επισημαίνεται ότι με την υφιστάμενη διατύπωση του ορισμού της ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού ως «*Κάθε μορφή σωματικής,.....βίας και παραβατικής συμπεριφοράς που πλήττει τη σχολική κοινότητα και διαταράσσει την εκπαιδευτική διαδικασία*», δίνεται η εντύπωση ότι το προστατευόμενο αγαθό είναι η εύρυθμη λειτουργία της εκπαιδευτικής κοινότητας και της εκπαιδευτικής διαδικασίας και όχι το άτομο κατά του οποίου στρέφονται οι συμπεριφορές που αναφέρονται αναλυτικά στη συνέχεια του άρθρου.

Λαμβάνοντας ως αφετηρία το γεγονός ότι **εκφοβισμός είναι στην ουσία κάθε ανεπιθύμητη αρνητική συμπεριφορά** που διεξάγεται συστηματικά από άτομο ή ομάδα εναντίον άλλου ατόμου (ή προσώπων), μεγαλύτερο κίνδυνο θυματοποίησης διατρέχουν τα παιδιά ευάλωτων κατηγοριών, όπως είναι τα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες, τα παιδιά Ρομά, τα παιδιά με αναπηρίες και τα παιδιά ΛΟΑΤΚΙ+. Υπό το φως των παραπάνω, η ΕΕΔΑ εκφράζει την **ιδιαίτερη ικανοποίησή της για την τροποποίηση της αρχικής διάταξης** και την προσθήκη στο κατατεθέν στη Βουλή ΣχΝ νέας παραγράφου στην παρούσα διάταξη, σύμφωνα με τις θέσεις του Σωματείου Υποστήριξης Διεμφυλικών (ΣΥΔ) και των Οργανώσεων ΛΟΑΤΚΙ+,²⁴ ώστε να καλύπτονται ως συστατικά του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού, η προσβολή των θρησκευτικών πεποιθήσεων, της εθνοτικής καταγωγής, του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, της έκφρασης ή των χαρακτηριστικών φύλου.

Σύσταση

Η ΕΕΔΑ προτείνει την υιοθέτηση ενός ορθού και τεκμηριωμένου

²³ Βλ. [Γραπτές απαντήσεις](#) της ΕΕΔΑ στον Κατάλογο Θεμάτων αναφορικά με την εξέταση της ενοποιημένης τέταρτης έως έκτης περιοδικής έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού προς την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Δεκέμβριος 2021, σελ. 22 και 23 και Φώτης Σπυρόπουλος, Εκφοβισμός και Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο, [Έγκλημα σε κρίση](#), Τιμητικός Τόμος, Νέστορας Κουράκης 25.1.2016.

²⁴ Βλ. [ΔΤ ΣΥΔ](#): «Οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις του ΣΥΔ επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο “Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή”: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις”, 21.2.2023 και [Κοινό ΔΤ των ΛΟΑΤΚΙ+ οργανώσεων](#) για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή», Φεβρουάριος 2023.

συμπεριληπτικού ορισμού, ο οποίος να περιλαμβάνει αναλυτικά όλες τις μορφές και τους λόγους του σχολικού εκφοβισμού, συμπεριλαμβανομένου του εκφοβισμού λόγω φύλου ή σεξουαλικότητας (ομοφοβικός, αμφιφοβικός), λόγω ταυτότητας και έκφρασης φύλου (τρανσφοβικός), λόγω χαρακτηριστικών φύλου (ιντερφοβικός), της έμφυλης έκφρασης, της αναπηρίας, της νευρο-διαφορετικότητας, και του είδους της οικογένειας

Σκόπιμη κρίνεται η υιοθέτηση ενός ευρέος ορισμού, ο οποίος να καλύπτει όλες τις πτυχές και εκφάνσεις του φαινομένου, περιλαμβανομένου οπωσδήποτε του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Άρθρο 5 Δράσεις και προγράμματα που εκτελούνται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος» και Άρθρο 10 Ομάδες δράσης - Σύσταση και συγκρότηση και Άρθρο 11 Δράσεις του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) και του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων (Ι.Τ.Υ.Ε.) «Διόφαντος» μέσω της λειτουργίας ψηφιακής πλατφόρμας

Όσον αφορά τις δράσεις και τα προγράμματα που υλοποιούνται και πρόκειται να υλοποιηθούν από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, σε συνεργασία ιδίως με το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων για την αντιμετώπιση και τον αποτελεσματικό χειρισμό των υποθέσεων ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού, η ΕΕΔΑ επαναλαμβάνει, ότι θα πρέπει να ακολουθούν συγκεκριμένους στόχους και χρονοδιαγράμματα που να επιτρέπουν την παρακολούθηση, αξιολόγηση και αναθεώρησή τους, καθώς και σχεδιασμό νέων παρεμβάσεων με βάση τις ανάγκες που θα ανακύπτουν.²⁵ Το ίδιο ισχύει και για τις εκπαιδευτικές δράσεις, τις οποίες προωθεί η «Ομάδας Δράσης για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Ενδοσχολικής Βίας και του Εκφοβισμού» που λειτουργεί σε επίπεδο Διεύθυνσης Εκπαίδευσης σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 10 του ΣχΝ.

Οι σχολικοί κανονισμοί θα πρέπει να είναι συμπεριληπτικοί με έμφαση στα παιδιά με μεταναστευτικό/προσφυγικό προφίλ, παιδιά με αναπηρία, παιδιά Ρομά και ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιά. Υπό αυτό το πρίσμα, η ΕΕΔΑ υπογραμμίζει την αξία της παιδικής συμμετοχικότητας κι επαναλαμβάνει την ανάγκη **λήψης υπόψη της γνώμης των παιδιών**, όπως επιτάσσει η αρχή της παιδικής συμμετοχικότητας κατά το

²⁵ Βλ. Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027, 2022, Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του παιδιού 2018-2020, 2018, Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025 του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021, Συνεισφορά της ΕΕΔΑ στο πλαίσιο εκπόνησης της Νέας Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά για την περίοδο 2021-2027, 2021.

άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και με σεβασμό στα ειδικότερα ή ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους (φύλο, ηλικία, κοινωνική-οικονομική κατάσταση, τυχόν αναπηρία, εθνότητα, θρησκεία, γλώσσα κλπ.).²⁶ Αυθεντική παιδική συμμετοχικότητα διασφαλίζεται μέσα από τη συμμετοχή είτε των ίδιων των παιδιών είτε των φορέων που τα εκπροσωπούν.

Στο σημείο αυτό, η ΕΕΔΑ εκφράζει την **ανησυχία της σχετικά με αστοχίες** που κατά καιρούς διαπιστώνονται αναφορικά με το **εκπαιδευτικό υλικό που σχεδιάζεται και αξιοποιείται σε επιμορφώσεις της εκπαιδευτικής και όχι μόνο κοινότητας**.²⁷ Η ΕΕΔΑ, υπογραμμίζοντας το ρόλο και τη σημασία των **εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών δράσεων**, οι οποίες είτε άμεσα είτε έμμεσα στοχεύουν, μεταξύ των άλλων, **στην πρόληψη και καταπολέμηση των διακρίσεων και την άρση των στερεοτύπων**, εφιστά την προσοχή των αρμόδιων κρατικών αρχών στην ανάγκη **ανάπτυξης ικανοτήτων μέσω κατάλληλου, άρτιου, επαρκούς και συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού υλικού** που να εστιάζει στην **ουσιαστική προώθηση και την αποτελεσματική υλοποίηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ενσωματώνοντας τα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα στο πεδίο**.

Λαμβανομένων υπόψη των παραπάνω καθώς και του γεγονότος, ότι η **εκπαίδευση στα δικαιώματα του ανθρώπου έχει συμπεριληφθεί στο σκληρό πυρήνα της αποστολής** της από τον Έλληνα νομοθέτη (άρθρο 12, περ. στ' του Νόμου 4780/2021), η Εθνική Επιτροπή υπενθυμίζει στις αρμόδιες κρατικές αρχές και φορείς ότι κατά την εκπλήρωση της λειτουργίας της **αναλαμβάνει σε σταθερή βάση, μεταξύ άλλων, πρωτοβουλίες εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης και καλλιέργειας της κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου**.²⁸ Για τον σκοπό αυτό εκπονεί και αναπτύσσει εκπαιδευτικό υλικό το οποίο καλύπτει ολόκληρο σχεδόν το φάσμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το οποίο αξιοποιεί σε **δράσεις εκπαίδευσης** υπαλλήλων των

²⁶ Συμπερασματικές Παρατηρήσεις επί της συνδυασμένης τέταρτης έως έκτης περιόδου έκθεσης της Ελλάδας, CRC/C/GRC/CO/4-6, 2022, Παρατηρήσεις 20 και 31, Ελένη Παπαμιχαλάκη, Σχολικός εκφοβισμός: συνέπειες, κίνδυνοι και προστατευτικοί παράγοντες και επιτυχημένες σχολικές παρεμβάσεις παγκοσμίως, τόμ. 1 Νο. 3 (2021): Μάρτιος-Αύγουστος 2021, **Πρακτικές κατά του εκφοβισμού από το αποθετήριο της ευρωπαϊκής πλατφόρμας για την επένδυση στα παιδιά (EPIC)**, 10.12. 2020.

²⁷ Όπως οι αστοχίες στο Εκπαιδευτικό υλικό του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) και του υλικού βάσει του οποίου πρόκειται να αξιολογηθούν εκπαιδευτικοί το 2023: ΔΤ ΕΛΛΑΝ ΠΑΣΣΕ, **Σχετικά με το απαράδεκτο περιεχόμενο των σεμιναρίων επιμόρφωσης του ΙΕΠ του Υπουργείου Παιδείας**, 21.2.2023, [https://www.ipaidia.gr/paideia/xamos-me-tin-epimorfosi-ekpaideutikon-ta-margaritaria-ta-orthografika-lathi-kai-oi-entones-antidraseis/...](https://www.ipaidia.gr/paideia/xamos-me-tin-epimorfosi-ekpaideutikon-ta-margaritaria-ta-orthografika-lathi-kai-oi-entones-antidraseis/) Βλ. και αστοχίες στο Εκπαιδευτικό υλικό Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) το 2020: <https://www.cnn.gr/tag/skoil-elikikoy>, https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/409075_nea-diamantia-sto-yliko-epimorfosis-ti-ehei-symbei-ti-krybei-o-proedros-toy-iep

²⁸ Βλ. ιστοσελίδα της ΕΕΔΑ, **Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Ανθρώπου**

αρχών επιβολής του νόμου, διοικητικών υπαλλήλων, Δικαστών και Εισαγγελέων, επαγγελματιών, σπουδαστών και μαθητών **συμβάλλοντας έτσι στην αύξηση της επίγνωσης των δικαιωμάτων και την καλύτερη αντιμετώπιση φαινομένων παραβιάσεων του θεσμικού πλαισίου προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου**. Σκόπιμη άρα θα ήταν η **αξιοποίηση της τεχνογνωσίας και εμπειρίας της ΕΕΔΑ** κατά την προετοιμασία ενημερωτικού και επιμορφωτικού υλικού για εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες της σχολικής κοινότητας στο βαθμό που αυτό άπτεται ζητημάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σεβασμού της διαφορετικότητας.

Ως προς την πρόβλεψη για δημιουργία και **λειτουργία Ειδικής ψηφιακής πλατφόρμας για την ενδοσχολική βία και τον εκφοβισμό** προκειμένου για την διευκόλυνση της αναφοράς σχετικών περιστατικών από γονείς και μαθητές, η ΕΕΔΑ εκτιμά πως αυτό θα συμβάλλει θετικά στη διαχείριση του φαινομένου, πριν και χωρίς να χρειαστεί ενδεχομένως το θύμα να προβεί δικαστικές ενέργειες. Επισημαίνεται ότι κρίσιμη για την ορθή λειτουργία της πλατφόρμας είναι, σύμφωνα και με τις παρατηρήσεις της Ε.Σ.Α.μεΑ στο κείμενο της διαβούλευσης, η **διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, και η συνεργασία των αρμόδιων αρχών και φορέων με το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ** για την συλλογή στατιστικών και ερευνητικών δεδομένων για τα άτομα με αναπηρία (άρθρο 31 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία).²⁹ Σε κάθε περίπτωση, η αξιοποίηση πιστοποιημένων τηλεφωνικών γραμμών βοήθειας για παιδιά, όπως η **Εθνική Τηλεφωνική Γραμμή για τα παιδιά SOS 1056** που λειτουργεί «Το Χαμόγελο του Παιδιού», παραμένει αναμφίβολα ένα σημαντικό εργαλείο.

Η ΕΕΔΑ με **ιδιαίτερη χαρά καλωσορίζει την προσθήκη επιπλέον σημείου (ε)** στο κείμενο της διάταξης ΕΕΔΑ, σε συνέχεια και των παρατηρήσεων του Σωματείου Υποστήριξης Διεμφυλικών (ΣΥΔ) και των ΛΟΑΤΚΙ+ οργανώσεων,³⁰ σύμφωνα με το οποίο κάθε σχολική μονάδα οφείλει από το σχολικό έτος 2020-2021, να έχει επικαιροποιημένο εγκεκριμένο εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας,

²⁹ Στο άρθρο 68 του ν.4488/2017 προβλέπεται ότι η Ελληνική Στατιστική Αρχή και οι υπηρεσίες και φορείς που περιλαμβάνονται στο Ελληνικό Στατιστικό Σύστημα, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αναπτύσσουν, παράγουν και διαδίδουν σύμφωνα με τις αρχές του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος και την κείμενη νομοθεσία επίσημες στατιστικές σχετικά με τα άτομα με αναπηρία και πως για τους σκοπούς του σχεδιασμού των ως άνω στατιστικών και της διάχυσης των παραγόμενων δεδομένων, οι φορείς τελούν σε διαβούλευση με το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.).

³⁰ Βλ. **ΔΤ ΣΥΔ**: «Οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις του ΣΥΔ επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο “Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή”: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις”, 21.2.2023 και **Κοινό ΔΤ των ΛΟΑΤΚΙ+ οργανώσεων** για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή», Φεβρουάριος 2023.

όπου θα προβλέπεται ο τρόπος αντιμετώπισης ζητημάτων σχετικά με ευάλωτες ομάδες μαθητών. Παράλληλα, δεσμεύεται να παρακολουθεί την ουσιαστική εφαρμογή της διάταξης.

Συστάσεις

Υπό το πρίσμα της ΔΣΔΠ (άρθρου 12 «ελευθερία γνώμης») και του ΧΘΔ (άρθρο 24 παρ. 1 «δικαιώματα του παιδιού»), η ΕΕΔΑ καλεί την Πολιτεία να διασφαλίσει τα θεμελιώδη δικαιώματα των παιδιών χωρίς διακρίσεις με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή φορέων που εμπλέκονται ή δραστηριοποιούνται ενεργά στην προστασία του παιδιού, συμπεριλαμβανομένων και οργανώσεων που αποτελούνται από τους γονείς των παιδιών, στην διαμόρφωση των δράσεων και προγραμμάτων στο πλαίσιο της παρούσας διάταξης

Οι αρμόδιες κρατικές αρχές καλούνται να θεσμοθετήσουν τη συστηματική ενημέρωση και εκπαίδευση όχι μόνο των εκπαιδευτικών και επαγγελματιών που απασχολούνται σε όλες τις σχολικές βαθμίδες αλλά και όλων των επαγγελματιών των εμπλεκόμενων στην πρόληψη και αντιμετώπιση της σχολικής βίας, βάσει του παρόντος ΣχΝ, υπηρεσιών

Η Πολιτεία καλείται να αξιοποιήσει την τεχνογνωσία και εμπειρία της ΕΕΔΑ αναφορικά με τον σχεδιασμό και την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού κατά το σκέλος που αυτό άπτεται της προστασίας και προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προκειμένου για δράσεις εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες, οι οποίοι καλούνται να συμβάλλουν, στο πλαίσιο του παρόντος ΣχΝ στην πρόληψη και αντιμετώπιση της σχολικής βίας

Άρθρο 6 Ειδική ψηφιακή πλατφόρμα και Άρθρο 12 Ανώνυμη και επώνυμη αναφορά περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού

Με τη διάταξη του άρθρου 6 του προτεινόμενου ΣχΝ θεσπίζεται η **Ειδική ψηφιακή πλατφόρμα**, η πρόσβαση στην οποία διασφαλίζεται με τη χρήση ατομικών κωδικών εισόδου, ενώ διευκολύνεται με τη δημιουργία ψηφιακού ιστότοπου που υποδέχεται επώνυμες και ανώνυμες αναφορές. Οι **μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να υποβάλουν είτε επώνυμες είτε ανώνυμες αναφορές**, οι δε γονείς και όσοι έχουν την επιμέλεια των μαθητών έχουν δικαίωμα να υποβάλλουν μόνο επώνυμες αναφορές. Σημαντικό είναι, και αυτό θα πρέπει να διασφαλίζεται στην πράξη, ότι προβλέπεται **δυνατότητα παράλληλης υποβολής αναφορών**, προφορικών ή γραπτών, απευθείας στον Διευθυντή ή τον Προϊστάμενο κάθε σχολικής μονάδας. Θετικά αξιολογείται από την ΕΕΔΑ η πρόβλεψη για **διοργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων και ημερίδων ενημέρωσης** ως βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική

λειτουργία της Πλατφόρμας. Σε αντίθετη περίπτωση ελλοχεύει ο κίνδυνος αδυναμίας πρόσβασης των ηλεκτρονικά αναλφάβητων εμπλεκομένων μερών.

Η δημιουργία φιλικών προς τα παιδιά διαθέσιμων και προσβάσιμων μηχανισμών αναφοράς και παραπόνων διατυπώνεται στην Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως **σύσταση για την αποτροπή με αυτόν τον τρόπο, περαιτέρω βίας**.³¹ Η λειτουργία ψηφιακής πλατφόρμας όπου τα παιδιά θα μπορούν να αναφέρουν με ανώνυμο ή επώνυμο τρόπο περιστατικά που τα αφορούν, όπως εν προκειμένω περιπτώσεις ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού, συνιστά επίσης συνήθη πρακτική.³² Η θεσμοθέτηση του δικαιώματος αναφοράς των παιδιών σε επίπεδο σχολείου **εφόσον λειτουργήσει υπό συγκεκριμένο πλαίσιο** με απλοποιημένες, σαφείς και διαφανείς διαδικασίες, κατόπιν κατάλληλης πληροφόρησης με καλό συντονισμό και χωρίς αποκλεισμούς, θα μπορούσε να συμβάλει αποτελεσματικά στην πρόληψη του εκφοβισμού και της βίας.

Ειδικότερα, η αναγνώριση δυνατότητας σε μαθητές, θύματα σχολικής βίας και εκφοβισμού, για **επώνυμη ή ανώνυμη αναφορά** του συγκεκριμένου περιστατικού, όπως περιγράφεται στο άρθρο 12 του ΣχΝ, λειτουργεί κατά την άποψη της ΕΕΔΑ περισσότερο προς τη σωστή κατεύθυνση. Όσον αφορά τη **δυνατότητα ανώνυμης αναφοράς** και δεδομένου ότι προβλέπεται και η επώνυμη αναφορά, είναι προφανές ότι παρέχει ένα ασφαλές, υποστηρικτικό και συμπεριληπτικό πλαίσιο όπου **ενθαρρύνονται παιδιά ευάλωτων ομάδων**, όπως τα ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιά, να καταγγείλουν τα συμβάντα **χωρίς να φοβούνται για την ασφάλειά τους και για περαιτέρω σχολική βία, επανατραυματισμό ή δευτερογενή θυματοποίηση**.³³ Παρόμοιες καλές πρακτικές αναφέρονται και στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ισότητα των Φύλων, η οποία παραπέμπει στην Έκθεση του έργου *CYBERSAFE: Κυβερνοβία κατά των γυναικών και των κοριτσιών*.³⁴ Η Έκθεση αναδεικνύει τη σημασία της διευκόλυνσης από τα ίδια τα σχολεία της αναφοράς του διαδικτυακού εκφοβισμού και της προώθησης για τον σκοπό αυτό της θετικής χρήσης της τεχνολογίας: θετική και αποτελεσματική μάθηση - δικτυακή επικοινωνία, ηλεκτρονική ασφάλεια και

³¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, Στρατηγική για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2022-2027), 2022, σελ. 16

³² Βλ. Συμβούλιο της Ευρώπης, Στρατηγική για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2022-2027), 2022, σελ. 16 και 36 και EU NESET II, Πώς να αποτρέψετε και να αντιμετωπίσετε τον εκφοβισμό και το σχολείο - Στοιχεία βίας και πρακτικές για στρατηγικές για σχολεία χωρίς αποκλεισμούς και ασφάλεια, 2016, σελ. 67. συστήματα χαρτογράφησης παιδικής προστασίας του FRA

³³ Βλ. Κοινό ΔΤ των ΛΟΑΤΚΙ+ οργανώσεων για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο «Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή», Φεβρουάριος 2023.

³⁴ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το ΕΚ, το Συμβούλιο, την ΕΟΚΕ και την Επιτροπή των Περιφερειών, Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, COM(2021) 142 final, σελ. 13-15.

ψηφιακός γραμματισμός. Αξίζει να αναφερθεί πως στο πλαίσιο του συγκεκριμένου έργου συντάχθηκε και [Πρωτόκολλο για τη διαχείριση περιστατικών κυβερνοβίας](#), ως Πρακτικό εργαλείο για επαγγελματίες πρώτης γραμμής.³⁵

Οι τεχνικές λεπτομέρειες της πρόσβασης στην Ειδική ψηφιακή πλατφόρμα που περιγράφονται στην διάταξη του **άρθρου 12 του ΣχΝ**, είναι σημαντικό να λειτουργούν σε πλαίσιο ανοιχτού διαλόγου με τα παιδιά, ώστε να διευκολύνονται τυχόν βελτιώσεις όπου χρειάζεται.

Συστάσεις

Η Ειδική ψηφιακή πλατφόρμα θα πρέπει να είναι εύχρηστη, να εξασφαλίζει την πρόσβαση σε όλα τα παιδιά και να λειτουργεί με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα των παιδιών και με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, όπως η ηλικία, η φυλή, το χρώμα, η θρησκεία, η εθνικότητα ή εθνοτική καταγωγή, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα ή τα χαρακτηριστικά φύλου η αναπηρία κ.α.

Οι υπεύθυνοι της σχολικής μονάδας μαζί με τους έμπειρους επαγγελματίες που τους συνεπικουρούν θα πρέπει να δεσμεύονται έμπρακτα στο πλαίσιο της άσκησης των υποχρεώσεών τους και να αναλαμβάνουν την ευθύνη της ουσιαστικής υποστήριξης του παιδιού-θύματος καθόλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Παράλληλα θα πρέπει να προβλέπονται ευθύνες και συνέπειες λόγω μη προσήκουσας διαχείρισης της πλατφόρμας αλλά και συνολικά του εκάστοτε περιστατικού από πλευράς των εμπλεκόμενων στη διαδικασία

Οι σχολικές μονάδες θα πρέπει να αξιολογούν τον αντίκτυπο της λειτουργίας της Ειδικής ψηφιακής πλατφόρμας και να αξιοποιούν καλές πρακτικές άλλων σχολείων

Να διασφαλίζεται η δυνατότητα παράλληλης υποβολής αναφορών, προφορικών ή γραπτών για περιστατικά ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού σε κάθε σχολική μονάδα, καθώς και άλλες εναλλακτικές λύσεις, όπως οι υπάρχουσες πιστοποιημένες τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας

³⁵ [Πρωτόκολλο για τη διαχείριση περιστατικών κυβερνοβίας](#), Πρακτικό εργαλείο για επαγγελματίες πρώτης γραμμής 30.11.2022

Άρθρο 7 Υπεύθυνοι αποδέκτες αναφορών στη σχολική μονάδα και Άρθρο 8 Αρμόδια όργανα εξέτασης αναφορών και περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού και Άρθρο 9 Αρμοδιότητες για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοσχολικής βίας

Η πρόβλεψη του ΣχΝ για τους υπεύθυνους - αποδέκτες των αναφορών για τα περιστατικά εκφοβισμού και ενδοσχολικής βίας σε επίπεδο της σχολικής μονάδας, καθώς και των εξειδικευμένων επαγγελματιών που θα τους συνδράμουν στο έργο τους, είναι κομβικής σημασίας, δεδομένου ότι θα κληθούν να διαδραματίσουν **ουσιώδη ρόλο στην διαχείριση των περιστατικών** που θα αντιμετωπίσουν. Για τον σκοπό αυτό χρειάζεται να εργαστούν στο πλαίσιο μιας **πραγματικής, πολυσυμμετοχικής και πολυτομεακής προσέγγισης** για την προστασία, τον ορθό χειρισμό και την παρακολούθηση κάθε περιστατικού και πάντοτε στη βάση της συνεργασίας με τα παιδιά θύματα και με τις οικογένειές τους.³⁶ Παράλληλα, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να ενδυναμώσουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας **μεταξύ μαθητή και εκπαιδευτικού**, ώστε, να δημιουργήσουν ένα ασφαλές και ευχάριστο σχολικό κλίμα, καθώς και θετικά πρότυπα κοινωνικής συμβίωσης και συμπεριφοράς.

Επισημαίνεται, ότι οι αποδέκτες – υπεύθυνοι υποδοχείς θα πρέπει, εκτός από έμπειροι, να είναι και **κατάλληλα επιμορφωμένοι για τα είδη εκφοβισμού που υφίστανται τα ΛΟΑΤΚΙ παιδιά** (ομο/τρανς/ιντερ-φοβικός εκφοβισμός), καθώς υπάρχει μεγάλος κίνδυνος επανατραυματισμού των παιδιών αυτών κατά τη διαδικασία της εξέτασης των αναφορών τους. Είναι σημαντικό, **η συνάντηση αυτή της αναφοράς να γίνεται σε κατάλληλο χώρο**, όπου το παιδί να νιώθει ασφάλεια και όπου διασφαλίζεται εχεμύθεια και υπάρχει χρόνος για συζήτηση. Ανάμεσα στους αποδέκτες είναι επίσης σημαντικό να υπάρχει και εκπρόσωπος (μαθητής/μαθήτρια) της μαθητικής κοινότητας, επίσης μετά από επιμόρφωση στα ΛΟΑΤΚΙ ζητήματα.³⁷

Συνολικά δεν αναδεικνύεται επαρκώς η σημασία των ενεργειών στο επίπεδο της σχολικής μονάδας, που αποτελεί και το κύριο μέτωπο αντιμετώπισης (περιλαμβανομένης και της πρόληψης) των φαινομένων ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού. Επίσης, δεν εκτίθενται γενικές αρχές και κατευθύνσεις για την

³⁶ Βλ. ertnews Θεόδωρος Γιοβαζολιάς: [Η συνεργασία σχολείου - γονιών το “κλειδί” για την αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού](#) (audio), 6.3.2018, EU NESET II, [Πώς να αποτρέψετε και να αντιμετωπίσετε τον εκφοβισμό και το σχολείο - Στοιχεία βίας και πρακτικές για στρατηγικές για σχολεία χωρίς αποκλεισμούς και ασφάλεια](#), 2016, σελ. 37 και [Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Εκμετάλλευση 2022-2027](#), Δεκέμβριος 2022.

³⁷ **ΔΤ ΣΥΔ**: «Οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις του ΣΥΔ επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο “Ζούμε Αρμονικά Μαζί – Σπάμε τη Σιωπή”: Ρυθμίσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία και άλλες διατάξεις”, 21.2.2023

αποτροπή και καταστολή των παραβατικών συμπεριφορών των μαθητών, και την αναζήτηση των αιτίων αυτών των συμπεριφορών (κοινωνικο-οικονομικών, οικογενειακών, ψυχολογικών κλπ), ούτε αναφέρονται οι ειδικότερες μορφές διαπαιδαγώγησης ή/και κυρώσεων κατά των υπόλογων μαθητών. Σοβαρό κενό αποτελεί και η έλλειψη ρητών και σαφών κανόνων και μηχανισμού λογοδοσίας, συνεχής δηλ. ενημέρωση της τετραμερούς ομάδας δράσης για κάθε περιστατικό, τις ενέργειες που έγιναν και τα πρακτικά και ουσιαστικά αποτελέσματα αυτών (συνετισμός, υποτροπή). Θετικό σημείο πάντως αποτελεί η συνεργασία, υποστήριξη και αρωγή των υπευθύνων της σχολικής μονάδας από την τετραμελή ομάδα δράσης (βλ. και άρθρο 10) που λειτουργεί σε επίπεδο Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και στην οποία συμμετέχει ένας ψυχολόγος και ένας κοινωνικός λειτουργός.

Συστάσεις

Στόχος της κάθε σχολικής μονάδας πρέπει να είναι η ανάπτυξη ολιστικών προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση της σχολικής βίας και του εκφοβισμού, με τη συμμετοχή και τη συμβολή όλων των μελών της σχολικής κοινότητας (εκπαιδευτικούς, γονείς, παιδιά, μη-διδασκτικό προσωπικό του σχολείου κ.ά.) και με γνώμονα την καλλιέργεια και την προαγωγή του σεβασμού των κανόνων, της θετικής συμπεριφοράς και της αλληλεγγύης

Η αναφορά περιστατικών σχολικού εκφοβισμού χρειάζεται, πρωτίστως, σωστή πληροφόρηση, τόσο των γονέων/κηδεμόνων όσο και των παιδιών και ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών. Η κατάλληλη και αποτελεσματική ενημέρωση θα συμβάλλει στον έγκαιρο εντοπισμό των περιπτώσεων εκφοβιστικής συμπεριφοράς και στην άμεση στήριξη, τόσο των παιδιών που βιώνουν βία όσο και αυτών που την εκδηλώνουν

Οι αποδέκτες και υπεύθυνοι για την εξέταση των αναφορών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού, ως οι βασικοί συντελεστές πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου στη σχολική μονάδα θα πρέπει να διαθέτουν πιστοποιημένη εμπειρία και να διαχειρίζονται τις αναφορές με συνεκτικό τρόπο βάσει ενιαίων προδιαγραφών και δεοντολογίας σε όλα τα σχολεία της Επικράτειας, σε όλες τις βαθμίδες και καθ' όλο το σχολικό ωράριο

Άρθρο 13 Επιστημονική επιτροπή αξιολόγησης και εκπόνησης πρωτοκόλλων χειρισμού και αντιμετώπισης περιστατικών ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού

Ενώ διαπιστώνεται ότι για την επίτευξη των σκοπών του νόμου δημιουργείται ένας σύνθετος και πολυεπίπεδος μηχανισμός με ιεραρχική διάρθρωση (σχολική μονάδα, Διεύθυνση Εκπαίδευσης, κατά κανόνα σε επίπεδο νομού, Περιφερειακή

Διεύθυνση Εκπαίδευσης, Γενική Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Διεύθυνση Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας και Καινοτομίας του Υπουργείου Παιδείας) στον οποίο κάθε επίπεδο, εκτός άλλων συναφών αρμοδιοτήτων υποβάλλει εκθέσεις με προτάσεις στο αμέσως ανώτερο επίπεδο, πλην όμως και έτσι, δεν γίνεται καμιά ειδικότερη πρόβλεψη πως και από ποιους αξιοποιούνται οι εκθέσεις αυτές (εκτός από τα τεχνολογικά θέματα). Εξ άλλου η επταμελής άμισθη επιτροπή απαρτιζόμενη από τον Γενικό Γραμματέα Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής, τέσσερα μέλη ΔΕΠ των ΑΕΙ και δύο προσωπικότητες με εμπειρία σε σχετικά ζητήματα, στηρίζεται αποκλειστικά στις αναφορές που καταγράφονται στην ψηφιακή πλατφόρμα «..... για τη συναγωγή συμπερασμάτων, τη σύνταξη πορισμάτων και την ανάπτυξη επιστημονικών πρωτοκόλλων που ακολουθούνται και διευκολύνουν τον χειρισμό των σχετικών υποθέσεων», χωρίς να κάνει χρήση, ούτε να λαμβάνει καν γνώση των εκθέσεων που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Ενόψει των παραπάνω όλες οι παραπάνω ρυθμίσεις, που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του νόμου κινδυνεύουν να απολήξουν σε ένα αναποτελεσματικό γραφειοκρατικό μηχανισμό με περιορισμένη (πλην της ψηφιακής πλατφόρμας) συμβολή στο μεγάλο πρόβλημα της αντιμετώπισης της σχολικής βίας και του σχολικού εκφοβισμού.

Παιδική προστασία σε περιόδους κρίσης

Η ΕΕΔΑ δεδομένης της ενασχόλησής της με την **υψίστης προτεραιότητας για αυτήν προστασία της παιδικής ηλικίας**,³⁸ η οποία καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα θεματικών,³⁹ συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σε ένα κατάλληλο επίπεδο διαβίωσης, του δικαιώματος στην εκπαίδευση, την υγεία, την πρόνοια και την ψυχαγωγία, επισημαίνει ότι **σε περιόδους κρίσης, η παιδική προστασία γίνεται ακόμα πιο επιτακτική και αντίστοιχα ο ρόλος του κράτους περισσότερο κρίσιμος**. Λαμβανομένου δε υπόψη ότι, όπως έχει

³⁸ Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ στο Σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων και άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου», 15 Απριλίου 2021, Παρατηρήσεις σχετικά με την εφαρμογή της Συνθήκης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Ελλάδα, 3 Ιανουαρίου 2020, **Δήλωση**: Η ΕΕΔΑ καλεί την Πολιτεία να λάβει επειγόντως τα άμεσα μέτρα που υπέδειξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων για τους αλλοδαπούς ανήλικους, 19 Σεπτεμβρίου 2019, Παρατηρήσεις επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του παιδιού, 19 Νοεμβρίου 2018, Παρατηρήσεις επί του ΣχΝ του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης «Μέτρα για την προώθηση των θεσμών της αναδοχής και υιοθεσίας», 8 Μαΐου 2018, Παρατηρήσεις στο ΣχΝ για την ειδική επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων, 20 Μαρτίου 2018, **Δήλωση** για τη Διασφάλιση της έγκαιρης έναρξης του σχολικού έτους για τα παιδιά με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, 22 Ιουλίου 2016, **Η παιδική προστασία δεν είναι πολυτέλεια!** - Η ΕΕΔΑ υιοθετεί το Κείμενο Αρχών για την Παιδική Προστασία στην Ελλάδα, 22 Ιουνίου 2016.

³⁹ Βλ. **Συστάσεις της ΕΕΔΑ για την προστασία της παιδικής ηλικίας "Υγεία και Πρόνοια"**, Μάιος 2014.

αναγνωριστεί και σε διεθνές επίπεδο, **τα συστήματα παιδικής προστασίας δεν είναι καλά εξοπλισμένα** για να εκπληρώσουν την αποστολή τους σε περιόδους κρίσεων,⁴⁰ η ΕΕΔΑ υπενθυμίζει ότι παρά το γεγονός της ανάθεσης της πρωταρχικής ευθύνης για την παιδική προστασία και μέριμα στους γονείς ή σε όσους έχουν την ευθύνη ανατροφής του σύμφωνα άλλωστε και με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (άρθρα 3 και 18) και τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (άρθρο 24), η **Πολιτεία παραμένει υπεύθυνη για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού** δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για την επίτευξη του σκοπού αυτού.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, η ΕΕΔΑ καλεί την Πολιτεία να λάβει και να εφαρμόσει αποτελεσματικά μέτρα για όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων κι εκείνων που βρίσκονται σε απειλή ιδίως λόγω φτώχειας ή υγειονομικής ή άλλης κρίσης με έμφαση σε παιδιά με μεταναστευτικό/προσφυγικό προφίλ, παιδιά με αναπηρία, παιδιά Ρομά και ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιά.

⁴⁰ ΕΕΔΑ, [Έκθεση](#) για την ανάγκη προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη λήψη των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας COVID -19 και συστάσεις προς την Πολιτεία. Αποτύπωση των θεμάτων που συζητήθηκαν στην Ολομέλεια κατά την περίοδο εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης της πανδημίας. Συνεδριάσεις της 8ης, 22ης, 29ης Απριλίου και 6ης Μαΐου 2020, Ιούνιος 2020, ΕΕΔΑ, [Έκθεση αναφοράς](#) για τις επιπτώσεις της πανδημίας και των μέτρων για την αντιμετώπισή της στα δικαιώματα του ανθρώπου και συστάσεις προς την Πολιτεία. Οι εξαιρετικοί καιροί απαιτούν εξαιρετικές απαντήσεις, 19 Μαΐου 2021, GNCHR Observations on the National report submitted in accordance with par. 5 of the annex to HRC resolution 16/21 in view of the Third Cycle of Universal Periodic Review (UPR) of Greece during the UN Human Rights Council's 39th Session, Ιούλιος 2021, GNCHR Observations on Greece's combined 23rd and 24th periodic report to the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD) of the International Convention on the elimination of All Forms of Racial Discrimination, Ιούλιος 2021.